

II.

A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1908-ban.

1. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapításának félszázados fordulóján tartott ünnepen könyvtárunk is részt kívánt venni, még pedig gróf Mikó Imre leveleinek ez alkalomra kibocsátott kiadásával. Mert nem felejtettük el, hogy a kegyelet nem csupán szavakban, hanem, mint a hit, cselekedetekben él, hogy az erkölcsi kötelezettség ereje nagyobb az adott szóénál és végül, hogy a cselekedet, bármilyen egyszerű is, mindig hatalmasabb a legzengőbb szónál. Jó előre gondoskodtunk tehát arról, hogy az Egyesület jubileumán az alapítás legendája kézhez juthasson. A könyvtár legközelebb áll gróf Mikó Imréhez, szellemi hagyatékát őrzi, gyűjteményeinek egy részét gondozza, az alapítás emlékeit számon tartja s azonkívül, mint a múlt iránti kegyelet ápolásának és nagyjaink emléke kultuszának hivatott fóruma, arra különlegesen is kötelezve van. Ezért 1905 június 19-én tartott választmányi ülésünk elé azzal a javaslattal léptünk, hogy gróf Mikó Imre levelezését jubileumunkra bocsássuk ki és a könyvtár tisztviselői nevében nyilatkozhattam arról, hogy a kiadás gondozását könyvtárunk örömmel vállalja és szerencsésnek érzi magát, ha önkényt hozott áldozattal leróhatja tartozását alapítója iránt. Az egyesület választmánya javaslatára 1906 januárius 28-án tartott közgyűlésünk a könyvtárat meg is bízta a kiadás elkészítésével s főhatalmazta a választmányt arra, hogy a nyomdai és másolási költségek fedezéséről gondoskodjék. A választmány ez alapon a Mikó-kiadás költségeiről évi költségvetéseiben gondoskodik is, a könyvtár pedig a sajtó alá adandó kézirattal legnagyobb részben el is készült. S hogy ez a mű a jubileumra még sem jelent meg, az az akadályul szolgáló örvendetes eseménnyel kedvesen igazolható. Oka e késedelemnek abban az emlékezetre méltó eseményben rejlik, hogy könyvtárunk a jubiláris évben költözött át új és végleges helyi-

ségébe, az Egyetemi Könyvtár palotájába. Az építkezés, berendezkedés és költözködés gondja, munkája és szorgos földadata miatt a kiadás késedelmet szenvedett, de én érzem, hogy e késedelemért sem gróf Mikó szelleme, sem az Egyesület nem nehezeltet.

Kétségtelen, hogy a Levelezéssel meginduló Mikó kiadás megjelenése a jubileum napjára igen kedves megemlékezés gyanánt hatott volna, de kétségtelen az is, hogy a később megjelenő levelezés irodalmilag állít maradandó emléket az Alapítónak és hogy a tőle alapított könyvtárnak mai palotájában való elhelyezkedése és éppen a félszázados forduló évében, mint egy fényesebb emlék, gondolatának diadala, küzdelmeinek, álmainak teljesülése, végrendeletének végrehajtása gyanánt jelentkezik.

A jubiláris év könyvtárunkat a legszorgosabb nemes munkában találta: a fészek-rakásban. A most folyó esztendő megint új alkalmat kínál a csendes örömmel való megemlékezésre, mert most ötven esztendeje nyitották meg könyvtárunkat a közönség előtt. E kettős jubileum azonban a könyvtárra még nem merítette ki az ünneplés alkalmait, mert a múlt év februáriusa 8-án, mikor egyetemünk Rectora és május 18-án, mikor a Közoktatásügyi Miniszter úr könyvtárunk új épületét megnyitotta, illetőleg fölavatta: emlékezetes ünnepeink voltak. Kevés könyvtár tekinthet vissza olyan félszázadra, mint a miénk volt. Eredmény legjobban méri a munkát s a mi mai állapotunk arra tanít, hogy félszázad alatt az Erdélyi N. Múzeum Könyvtára élt és dolgozott, gyarapodott és fejlődött, az erdélyi irodalmi és tudományos törekvéseknek alapjává lett s ezzel az erdélyi Egyetem előkészítésére jelentékenyen befolyt, utóbb a Kolozsvárt alapított Egyetem Könyvtárával szerencsés szövetségre lépett s ezzel együtt, új fejlődésnek indult, melynek eredménye képpen minden ízében a kor színvonalán álló palotájában méltó és végleges elhelyezést nyert.

E rövidre vont vázlatot kiegészítik a következő adatok: a könyvtár anyaga meghúszszorozódott, osztályai kialakultak, a gyűjtemények belső természetük szerint tagolódtak s ma az egész ország területére kiható forgalomban szolgálják a tudományos törekvéseket s a közművelődés feladatát.

E kétségtelen eredményekből a könyvtár életében két fontos mozzanatra lehet következtetni. Egyik az, hogy az alapítás egészséges gondolat volt és hogy a könyvtárra itt szükség is volt; a másik, hogy az erdélyi társadalom és annak tudományos és művelődési igénye az intézményre kedvező környezetet jelentett. A könyvtár alapításának néhány elfeledett eseményét föl lehet említeni e gondolatok egyikének megvilágítására. Az 1841—43 erdélyi országgyűlésen tett hazafias ajánlatok legnagyobb része könyvtári anyag volt s az Erdélyi Múzeum Könyvtára annyira belevésődött az erdélyiek tudatába, hogy még mielőtt megalakult volna, már adományokat tettek részére. Ismeretes gróf Kemény József végrendelete, mely szerint az erdélyi irodalom, történelem, művészet és tudomány emlékeit magában foglaló elsőrendű gyűjteményeit a Kolozs-

vártt megalkotandó múzeumi könyvtárnak hagyta. Ismeretes továbbá, hogy éppen e hagyaték biztosítása sarkalta gróf Mikót és társait a Múzeum és annak társadalmi képviselője, a Múzeum-Egyesület megalapítására. Ismeretes végül, hogy az intézmény felállítását mily önzetlen nagylelkűség tette lehetővé, főként, hogy a könyvtár körébe tartozó gyűjtemények anyaga, jóformán az első néhány év alatt összegyűlt, mert Erdély ez intézményt lelkesen karolta föl s adományaival bőségesen gazdagította. Az erdélyi társadalom hazafias fölbuzdulása az első évben szinte csodát művelt, ha később lohadt is, meg nem szűnt s ma is állandóan lobog. Talán elég arra utalnom, hogy a főuri és kisebb nemesi családok levéltárai az utóbbi években kerültek be a könyvtárba, vagy arra, hogy az évi jelentések szerint ajándék útján való gyarapodásunk állandóan emelkedőben van. Kétségtelen azonban, hogy a közönség és könyvtár kölcsönösségének mérésére nem elegendő az adományok statisztikája, hanem szükséges a közönség érdeklődésének mindennapos megfigyelése is, a mi szintén kedvező eredménnyel záródik le.

Félszázad történetének e rövidre vont vázlatából s a fejlődésnek ily megkapó eredményéből valami csodálatos üdeség és erő sugárzik ki, melynek megértésére nem elegendő tudnunk az alapítás önzetlenségét, az időpontnak szerencsés megválasztását s a körülményeknek csodálatosan összevágó fejlődését.

A Kulcsár-könyvtárt, a Csaplovits-könyvtárt még korábban s egyszerre jelentékenyen nagyobb s rendszeres gyűjteménnyel alapították meg, a Kassait, a Somogyi-könyvtárat később és szintén terjedelmesebb és gazdagabb anyaggal fundálták, a Teleki- és Batthyány-tékák pedig maig is nagybecsű gyűjteményeikkel a maguk korában fejedelmi áldozatkészség és műszeretel hirdetői voltak. De mind e gyűjtemények s körülöttük annyi más, melyek a XVIII. század utolsó negyedétől a XIX. század folytatában keletkeztek, a Széchenyi országos könyvtár és az Akadémia Teleki könyvtára kivételével meg sem közelítik sem fejlődésük, sem gazdagságuk tekintetében a miénket. Pedig mindezek részint az alapúl szolgáló gyűjtemény értékében, részint az alapítók áldozatkészségében, részint a fentartó testület tekintélyében vagy gazdagságában igen sokkal kedvezőbb helyzetben voltak, vagy kedvezőbb jövővel kecsegtettek. S mégis azt kellett látnunk, hogy e könyvtárak közül egyik-másik teljesen megfeneklett, egyik-másik csöndes pangásban küzködött, egyik-másik csak a legújabb évtizedben vett lendületet. A Batthyányi- és Teleki-tékák fényesnek ígérkező útját alapítójuk halála homályba takarta, ezek nélkülözték a nyilvánosságot, az életet, megvoltak fosztva tehát az élet minden föltételétől. A Kulcsár-, Csaplovits-könyvtárak s néhány más könyvtár nélkülözték a szerető gondot, tehát a fejlesztésükre szükséges erőt; a többi fölött is valami érthetetlen közöny terjengett, a mely miatt sanyaladniuk kellett. Voltak kedvezőbbben javadalmazott intézmények, vannak nálunknál idősebbek s viszont fiatalabb tesvéreink is,

Könyvtárak és Múzeumok életében félszázad nagy idő ugyan, de még sem olyan nagy, hogy azzal lehetne magyarázni felvirulásuknak külső vagy belső okait. Más, mélyebben rejlő okok s más, figyelembe alig vett körülmények hatása látszik meg rajtuk.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum, és az azt fentartó egyesület fejlődésére különösen két körülmény hatott, a mely természetesen döntő befolyással volt a könyvtárnak meglepő kialakulásra is. Az Erdélyi Múzeumot a régi Erdély alapította meg még az únió előtt s bár az 1841—43-iki erdélyi országgyűlésnek ez a rendelkezése végre nem hajtatott is akkor, megvalósult azután, nem országgyűlési végzés alapján, hanem országos akaratból, társadalmi szervezet segítségével. Tudjuk már az országos törekvés régebbi történetéből, hogy azok szinte egy századdal nyúlnak vissza, megelőzték a magyarországi hasonló törekvéseket is. A mit tehát az országgyűlés határozott, a mit az erdélyi társadalom megalkotott: országos kivánság és régtől óhajtott és várt vágy teljesedése lett.

E régi törekvések föl-fölbukkanása, elalvása meg új életre kelése, a múzeum alapítás gondolatának története tehát arra eszméltet, hogy ily intézmények létesítése általános kivánság és a jóknak állandó célja volt, meg arra, hogy e célnak elérése hosszú időn keresztül húzódtott. Az akadályok leküzdésére gyöngye erő csupán az erő gyöngyességére mutat s nem egyúttal az akarat gyengeségére, a hosszú kísérletező akarat, a folytonosan megújuló törekvés az állandóan élő és munkáló kulturális ösztön és művelődési vágy erejére tanít. E két hatalmas rúgónak megértésére untig elegendő arra gondolnunk, hogy Erdélyben a fejlődési korban a művelődési hajlam s a magyarság szorosán egybe forrott, hogy Erdély műveltség és irodalom-története saját ösvényén is szabadon, teljes öntudattal fejlődött. Történeti, nyelvi, föld- és néprajzi nyomok megszólaltatásával egészen pontosan meg lehet állapítani a Kelet-felé terjeszkedő magyarok térfoglalásának egymás után vont határait. A határvonalakon belül erősödő magyarság magával vitte s mindenütt hiven megőrizte műveltségének erejét és tevékenységének mindenütt állított emléket. Erdély nyelvi, néprajzi, művészeti és ipari sajátosságai, főként népművészeti emlékei részint azért értékesek, mert legtovább itt maradtak meg a magyarságnak egész területén, részint azért, mert önálló fejlődést mutatnak, melyben a nép konzervatizmusa és elszigeteltségében saját útján fejlődő szellemi ereje látszik még ma is. A keleti végek biztosítására elöretolt magyarság lassan terjeszkedő térfoglalása a nemzeti műveltség haladását jelentette. Mikor pedig a hagyomány szerint jogos örökségét teljesen elfoglalta, az itt talált idegen népek fölött nem csak politikai hatalmával, hanem azokénál nagyobb műveltségével is vezető szerepre vállalkozott. Kelet felé vonulásával együtt járt az is, hogy mindinkább távolodván a rajt bocsátó magyarságtól, a gondozására bízott területen a királyi hatalom védelme alatt ugyan, de mégis önállóbb

jellegű berendezkedésre volt kényszerítve. Ily irányú fejlődésének szükségszerű következményeül az erdélyi fejedelemség megalakulása, a fejedelmi korban a nemzeti jelleg kidomborodása, politikai szerepében a magyarság védelme, majd a magyarországi politika zord időiben a bujdosó magyarság menedéke lett és egészen sajátos magyar élet alakulása vált itt lehetővé.

A nemzeti fejedelmek udvarában művészeti, tudományos, irodalmi és művelődési levegő volt, mely német, olasz és keleti hatások alatt formákban és eszmékben egyaránt gazdagodott és terjedett, melynek forrongásait és alkotásait részint maig fönmaradt emlékeiből, részint történetírásunkból ismerjük.

Az építő művészet korai román templomain, az olasz reneszansz szellemi áramlatán, a német ipar és iparművészet hatásain, a keleti díszítő stílus és népipari technikák sajátos alkotásain, az európai műveltségben részes írók, tudósok művein, a fejedelmi udvar magyarságán, a főurak fényűző hajlamán és az erdélyi magyarság háziiparán, szokásain, költői és művészi emlékein végig mindenütt pontosan ki lehet mutatni, hogy Erdélyben a műveltségnek sajátos fejlődése volt, melyben az idegen vonások vagy hamarosan elhalványultak, vagy a magyar szellem hatása alatt átalakultak.

Templomaink falfestményein a biblikus jelenetek rajzolója és festője mihamar a nemzeti hősök és történet ábrázolására ment át, az olasz reneszansz oltárképeinek díszítő elemeibe a magyar vonalvezetést és virágokat vitte bele, farsangi játékokból népszokást, komédiájából trufát csinált, irodalmától a nemzeti nyelv jogát tanulta el, nyomon követte az európai irodalmat, könyvnyomtatás és díszítés hamarosan virágzásnak indult, a fõntartott regölés, a misztérium, a népies játékok s a korán megkísérlett világi játék, meg a hamar terjedő iskolai dráma készíttik elő az itt leghamarább állandósuló színművészetet; a nyomda- és ötvösművészet hamarosan sajátjává lesz és önálló fejlődésnek indul; népi iparát, eszközeit, ruháját, zenéjét, tánczait, rovását, dalait, meséit és nyelvét féltékenyen őrzi és művészeti hajlandósága szerint egyaránt díszíti mindenét, kenyérkereső szerszámait, házi eszközeit, öltözetét, házát, vászonneműjét, templomát és templomi székét, bölcsőjét és hamvasát.

A fejedelmi korban Erdély nyugat bástyája és kelet kapuja. A nemzetközi politikában nem egyszer döntő szerepet játszik; egyik fejedelme rövid időre két ország koronáját hordja, külföldi tudósok szívesen fogadnak el fejedelmi meghívást és főiskoláink híre messzire elhat. Erdély bármily nehéz viszonyok között is, de állandó művelődési forrongásban s állandó magyar világban él. Egyetem és főiskolák alapításain kívül népnevelési és művészeti célokat próbál megvalósítani, írói és könyvnyomtatói állandó és fejlett munkásságot folytatnak s a főurak udvarházait nemesebb izlés és művészi fényűzés jellemzi.

Mindez nem tűnhetett el a fejedelemség bukásával. Az ön-

álló Erdély emléke és a fölszabadulás reménye egyformán él s mindezt lépten-nyomon táplálja mindaz, a mit Erdély földjén látni lehet. Minden a dicsőséges multról beszél s annak emléke minden serleg, könyv, oklevél, ruházat és szokás. B. Apor Péter emlékiratából e multnak föltámasztott ragyogásánál mélyebben meghat írójának nagy keserűsége és hűséges mentő munkája. Bod Péter e kor irodalmának történetét, íróit, könyveit szedi össze s írja jegyzékbe, Benkő József a régi Erdély történeti emlékeit szedegeti és gyűjti s multját kutatja. Pedig ez a régi Erdély még teljes hű képben él részint az öregek emlékében és családi hagyományokban, részint az emlékirók könyveiben. A magyar történelírásnak e nagybecsű forrásait jórészt erdélyi emlékirók hagyták reánk. A multon merengő hazafiak lelkében önkénytelenül támadt az a gondolat, hogy a velük elmúló hagyomány helyébe olyan maradandó intézményt teremtsenek, mely a multnak és magyarságnak minden dicsőségét föntartsa s minden későbbi nemzedék szeme elé ragyogtassa. Ez már a múzeum gondolata, mely száz esztendő mulva megvalósul.

Ezek a történelmi valóságok Erdélyt állandó nimbuszszal fonták körül s e nimbusznak utolsó szálait a Múzeum alapításakor még a régi Erdély orsójáról pödörgették. Magyarország, noha már ekkor a unió kimondatott, az új nemzeti múzeum körül még a régi Erdélyt látta sűrögni, mely függetlenségét annyi vérell védelmezte és magyar műveltségét még a legsúlyosabb viszonyok között is meg tudta oltalmazni. Csakugyan a régi Erdély alkotta meg a Múzeumot, de már az egész magyarságnak s abban maradandó emléket állított magának még pedig akkor, mikor már a történelmi jogokat mind a két hazától egyformán elkobozták. Az új Múzeumban *a régi Erdély közjogi helyzetének történelmi eredményei és meg nem szakadt nemzeti műveltségének folytonossága testesültek meg s az új múzeum megalapítását és fölvirágzását is ezek tették lehetővé, ezek is magyarázzák meg.*

Hiszen az új Múzeumot a régi Erdély a régi erények gyakorlásával: hazaszeretettel, áldozatkésztséggel, a hagyomány kultuszával és ennek megértésével alapította és tartotta fönt mindaddig, míg az új Magyarország föl nem támadt. Ez a történelmi esemény az Egyetemmel való kapcsolat kimondásakor indult meg, az állami segély megadásával, új épületek emelésével és tervezésével még most is folyamatban van. Erdély klasszikus földje, magyarsága és műveltsége, hagyományai és a könyvtár megalapításának kedvező időpontja, az erdélyi társadalom gondja, az új idők szükségének föllismerése és a magyar állam hathatós segítségével játszottak szerencsésen össze arra, hogy az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára főnállásának 50-ik évében példás berendezésű otthonát elfoglalhassa. Ezt a tényt örvendező szívvel állapítva meg, a többszörös ünnep fényében és zajában ne ragadtassuk el magunkat, mintha ezzel már a régen várt kikötőbe is megérkeztünk volna. Az ünneplés idején rendszerint a csillogó

és zajosabb öröm hangjai kelnek szárnyra, a magábaszállás komoly számadása a farsangot követő böjtre esvén, meg kell mondanunk, hogy a lezáródott periodus végén új otthonában helyet foglaló könyvtár előtt az okvetlenül elvégzendő feladatok hosszú sora áll. Ezek egy része a könyvtári anyag kezelésére, gondozására, a hiányok pótlására, más része a közönség elé tárására vonatkozik s inkább részletek és belső kérdések. Tárgyalásuk mellőzése ez alkalommal annál inkább megokolt, mert az illetékes helyeken bővebb fejtegetésben részesültek. Más és fontosabb kérdés nyomul előtérbe s ez nem csupán a mi könyvtárunkra vonatkozik, hanem általában könyvtári életünkre: *a katalogusok kérdése.*

Ha a művelt nyugathoz mérkőzünk, megdöbbenve tapasztaljuk, hogy könyvtári és muzeális viszonyainkban pirulásra készítő elmaradottságra akadunk, de alig van még egy, melyben hátrább állanánk, mint a katalogusok kérdése. Történt valami e téren is, de kevés és inkább a kisebb könyvtárak javára, mint a hatalmasabb és nagyobb gyűjtemények érdekében. Bizonyára fontos az egész kérdés, de itt és most csak egy részletét vetjük föl: mi legyen a katalogizálás elve. Az elmélet és gyakorlat példái egyöntetűségről nem tanuskodnak. Sőt azt is el lehet mondani, hogy a katalogus-kérdés megoldását komolyan még nem is tárgyalta szakbeli irodalmunk. Pedig a könyvtár teendői és feladatai között első helyen áll a katalogusainak megbízhatósága, pontossága, teljessége és hozzáférhetősége. A katalogus kérdésének egészét felölelő fejtegetést ez a jelentés nem bírhat el, de a katalogus kiadása szükségéről meg kell emlékezni és katalogusunk kiadását a közel jövő feladatául ki kell tűzni.

Mert hiszen az, hogy könyvtárunk immár el van helyezve, anyaga belső természete szerint gyűjteményekbe van osztva, hogy a helyi közönség részére szükséges kereső katalogus a kor színvonalán áll, még nem meríti ki a katalogus megoldását, de nem meríti ki a könyvtári teendők és feladatok körét. Nyomtatásban kiadott, mindenki számára könnyen hozzáférhetővé tett alapkatalogus nélkül s annak rendszeres pótlása nélkül a könyvtár használata csak a bejárók részére nyílik meg, de a kívülállók és másutt lakók részére szinte teljesen lehetetlenné van téve. Ez az egy igazság már magában is sürgős kötelesség gyanánt követeli katalogusunk kiadását. Tekintve gazdag és erdélyi vonatkozásában különleges gyűjteményeink nagyságát, a katalogus kiadásának könyvtár-tudományi, könyvészeti és gyakorlati fontosságát, a kiadásnak dologi és személyi nehézségeit: méltó, de egyúttal jutalmazó föladat áll a könyvtár előtt, mely egymagában is elegendő arra, hogy az ünneplés évét, a komoly törekvés és munka éveivel váltsuk föl. E távolabbi célú kitérve, az elmúlt év munkája vár ismertetésre.

Könyvtárunk gyarapodásáról, forgalmáról és állapotáról tanúskodó mellékleteink azt igazolják, hogy az új épület elfoglalása, berendezése és használatra bocsátása mellett az évi gyarapodás

kedvezőbb s annak kezelése és hozzá teszem: földolgozása rendes módon folyt. Vásárlásainkban némi hanyatlás észlelhető, a minnek magyarázatául az a kényszerűség szolgáljon, hogy a költőzködés miatt nagyszámú kötetlen könyveink kötetésére az idén is többet kellett áldoznunk. A két erdélyi és a budapesti főügyészség területén gyűjtött köteles nyomtatványok beszolgáltatását följegyezvén, megemlítem, hogy az utóbbiak átadási határidejéül a Vallás- és Közoktatásügyi és Igazságügyi miniszter urak a könyvtár kérésére június hó legvégét engedélyezték. Ez a változtatás azért mutatkozott szükségesnek, mert az eddigi eljárás szerint kijelölt idő, a szeptember eleje, a könyvtárnak amúgy is nagyon igénybe vett évnýtő munkáját erősen terhelte.

Az 1908. évre eső anyagot még a régi rend szerint vettük át. A könyvtár fejlesztésére nagyjelentőségű a nagymélt. Miniszter urnak az a rendelkezése, hogy a M. N. Múzeum fölős példáiban a mi könyvtárunk is részesíttessék. A csereanyag ez évben is rendszeresen folyt be, miben nagy része van a választmány ama határozatának, hogy az egész egyesület kiadványainak kezelése a könyvtárra bízott s így a csereviszonyban álló intézetekkel és társulatokkal közvetlen érintkezésbe léphettünk. Ez év folyamán az illinois-i Egyetemmel léptünk cserére. A jubiláris év a mi jó közönségünk lelkét is megihlette. Dr. Finály Gábor, dr. Gyalui Farkas és dr. Veress Endre ez alkalomból nagyobb és értékesebb gyűjteménnyel gyarapították könyvtárunkat, a két utóbbi a műszerető és kényesebb izlését csiklandoztató oly művekből, melyet kötésük, tartalmuk vagy írójuk tett keresetté és értékessé, az előbbi édes atyja könyvtárának kortörténeti műveiből. Ez egyben Finály Henrik emlékének illő megtisztelése és az alkalom megválasztásában is kegyeletes áldozat, melynek tüzét mi magunk is szívesen tápláljuk és egyben azokra a jóbarátainkra is hálásan gondolunk, kik adományokkal könyvtárunkat szívesek voltak gyarapítani. Milyen kedves kötelesség annyiook megemlékezését hálával jegyezni s az elődök búzgó sorát az utódok új seregével sokasodva látni.

Egyes gyűjteményeink nevezetesebb gyarapodásáról a következőkben emlékezünk meg: A RMK. 9 mű, 9 kötetével gyarapodott. Főlemlítésre méltók: A Károlyi Gáspár-féle Új testamentum 1646 amsterdami kiadása. Példányunk, melyet *Gaál* Lajos ajándékozott, elején rongált, vízfoltos s részben csonka, mert a 337—456. lapok hiányzanak. E kiadásból Szabó Károly egyetlen csonka példányt (14 első levele hiányzik) említ (I. 783). Vétel útján jutottunk, ezüstkapsza s aranyvágású Károlyi-féle Szent Biblia 6-ik kiadásához. Czímclapja nem az eredeti Tótfalusi Kis Miklós-féle nyomtatás, hanem 1701 előtti új nyomás. A nyomtatási év elnézéséből (!) 1685 helyett 1683-al van jelezve.

Hirlaptárunk az 1909. évben ajándék útján 12 kötetel, vásárlás útján 9 kötetel gyarapodott. Sajnos azonban, hogy a mult év elején egy gyakorlott munkatársam pénzügyi okok miatt megvált a könyvtártól s a személyzet kicsinysége miatt a hirlaptár vezeté-

sével megbízott tisztviselőmet kénytelen voltam más munkakörbe osztani. Az elmúlt évben teljesített munkánk arra szorítkozott, hogy 41 féle hírlap 212 kötetét bekötöttük s az 1907—1908. évi sajtóügyi hírlap anyagot szám szerint rendezgetjük s a hiányokat pótolni igyekeztünk.

Kézíráttárunk mindössze 70 mű 80 kötetével és füzetével gyarapodott s ez az egész anyag, kevés kivétellel, tartalmában sem kiváló. Ajándékainkból említésre méltók: Sárosmagyarberkeszi Katona Zsigmond 1789—90-i akadémiai naplója, mely *Vörös Sándor* úr ajándékából szerencsésen egészíti ki a szerzőnek a gr. Toldalagi-levéltárral már előbb hozzánk került 1791 évi akadémiai följegyzéseit. *Lugossy István* úr ajándékából többek közt *Hugó Viktor* és *Dumas* két ismert jeles művének *Lugossy Józseftől* és *Egressy Bénitől* származó fordításaihoz jutottunk. Dr. *Csengeri János* két nagyobb, megjelent műfordítása eredeti kéziratával ajándékozott meg. Végül *Thúry Zsigmond* útján három XVIII. századi csonka szombatos kézírral gyarapodtunk. Kiváló becse van egy XVII. századi unitárius graduálisnak. Iskolai életünk múltjára érdekes az a kézirat, mely számos XIX. századi iskolai és akadémiai kurzust s dolgozatot tartalmaz. Egy más kéziratunk sorsa megérdemli, hogy följegyeztessék. Egy alkalommal kézíráttárunk egyik gyűjtője *Kolozsvárt* véletlenül az utcán, egy erdélyi főúr 1816-beli naplójának egy lapjára talált. Az eredetiért felszólítást intézett a hírlapokban s számos szatócsboltot végig keresett és kerestetett. Egyikben aztán a keresett napló helyett a kolozsvári nőegylet által alapított szegények dolgozóházának a XIX. sz. második negyedéből való írományai töredékeire bukkant. A javát már felcsomagolták. Nehány megmentett darabja szomorú bizonyítéka annak, hogy a közönség tömegeinek nincs érzéke megőriznivalóink iránt s nem lehet eleget tanítani, beszélni és tenni, hogy e téren elég eredményt lássunk.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába, mindjárt az alapítás idején, nagyon szép levéltári anyag jött, mely az alapúl szolgáló gr. *Kemény József* és *Sámuel-féle* gyűjteményekkel hosszú időn keresztül, mint kézírati- és levéltári gyűjtemény, együtt kezeltetett. Az anyag elválasztását néhai *Szabó Károly* kezdte meg, ki a levéltárnak legrégebbi okleveleit regesztrálta s ki is adta. A kézirat-gyűjtemény lajstromozását dr. *Ferenci Zoltán* indította meg s ő válogatta ki, állította fel s kezdte katalogizálni a kézirat-jellegű anyagot. A levéltári anyag azonban, noha időközben tetemesen szaporodott, rendszeresen kezelve nem volt, mert a könyvtárnak e czélra sem embere, sem anyagi ereje nem volt. A levéltár rendszeres kezelése csak akkor indulhatott meg, mikor e lehetetlen helyzetnek őszinte feltárása után, a nagym. Miniszter úr megfelelő szakembernek szolgálattételre való beosztásával s a Múzeum-Egyesület kiegészítő erők díjainak engedélyezésével a munka fölvételét 1903 őszén lehetővé tették. Ez idő óta a levéltár *önálló gyűjteményként* szerepelt ugyan, de mostoha elhelyezése miatt, raktár-helyiségekben szétosztott anyagával nem érvényesülhetett.

Pedig részint eredeti anyagunk föllállításával és gondos gyarapításával, részint különösen az utóbbi tíz év alatt nálunk elhelyezett családi levéltáraival igen előkelő gyűjteménynyé nőtte ki magát.

Levéltári gyűjteményünk új épületünk elfoglalásakor egyszerre bontakozott ki, illő tehát, hogy róla valamivel bővebben emlékezzünk meg.

Új helyiségébe a múlt évnek első hetei alatt hurczolkodott be. Végleges felállítása a nyár folyamán történt s ez alkalommal mindenekelőtt revisióra került a már feldolgozott, czédulázott anyag, hogy a költözés alkalmával netán tévedésből más gyűjteményhez tartozó oklevél helyére juthasson és hogy a borító palliumból netalán kicsúszott oklevelek helyre rakassanak. A megejtett revisió után a levéltári anyag pormentesen záródó és folyószámmal ellátott bádogdobozokban van elhelyezve. Gróf Kemény József gyűjteménye 1—47; Mike Sándor gyűjteménye 48—97; Galánthai gróf Esterházy-család cseszneki ágának levéltára 98—117; czímeres levelek 118—127; írott gyászjelentések 128—137; Branyicskai báró Jósika-család magyarfenesi levéltára 138—197; Gróf Kemény Sámuel gyűjteménye 198—227; Kisbudaki Rettegi-család levéltára 228—237; Oklevelek törzsgyűjteménye 238—347; Gróf Gyulay-Kuún-család levéltára 348—417; Magyar-gerőmonostori br. Kemény Pál családi levéltára 418—437; Kisebb családi levéltárak 438—457; Vegyes gyűjtemények 458—467; Czéhíratok 468—497; Losonczi gróf Bánffy-család levéltára 498—647; Hadadi báró Wesselényi-család levéltára 648—757; Széki gr. Teleki László (gyömrői) levéltára 753—857; Altorjai báró Apor-család levéltára 858—867; Szárhegyi gróf Lázár-család medgyesfalvi levéltára 868—887; Nagyercesei gróf Toldalagi-család koronkai levéltára 888—917; Gönczruszkai gróf Kornis-család levéltára 918—937.

Törzsgyűjteményünk időrendben van felállítva. Családi levéltáraink közül azokat, melyek vagy teljesen rendezetlenül, vagy megbízható felállítási rendszer, vagy alapúl szolgáló elenkus nélkül kerültek be, szintén időrendben állítottuk fel. A báró Bánffy-család és br. Kemény-féle levéltárakat, mivel aránylag eléggé rendben voltak s a fascikulusok helyreállítása könnyebben ment, régi elhelyezésük szerint, fascikulusaikban állítottuk föl. Viszont a bizonyos eseményre, városra, intézményre, birtokokra vonatkozó s együtt, rendezve bekerült kisebb akta-csomókat *Vegyes gyűjtemények* címen, a kisebb terjedelmű családi levéltárakat meg *Kisebb családi levéltárak* gyűjtő neve alatt állítottuk fel.

A múzeumi terem emeletére helyeztük el a Bánffy-család levéltárának nagyobb fascikulus-anyagát, „Nyomtatott és írott rendeletek“-et tartalmazó gazdag gyűjteményünket és az Oklevelek törzsgyűjteményébe kerülő még feldolgozásra váró akták csomagjait. Az ablakok közti két állványon a gr. Bánffy-levéltár mutatói és a gr. Kemény Sámuel oklevél-kötetei nyertek helyet. A családi levéltárak termében a gr. Teleki-család gyömrői levéltára missilis-leveleit állítottuk fel 291 dobozban. Ugyane teremben két szekrény

eredeti és gipsz-másolatú pecsét-gyűjteményünket őrizzük. A családi levéltárak II. terme még újabban megrendelt bádogdobozaira és anyaga rendezésre vár.

A levéltár indexe négy szekrényben a már czédulázott oklevelek katalógusát foglalja magában. Ennek 64 fiókjában a főlapok *időrendi*, 252 fiókjában az utalók *betűrendi* kartonjai vannak, 64 fiókban aláírásokból, pecsétekből létesített gazdag gyűjteményünk utaló czédulái, melyeket pecsét- és czímer-rajzok, valamint arczkép és történeti vonatkozású képek egészítenek ki. 36 fiókban megkezdtük a *történelmi repertorium* föllállítását, a levéltári kutatásokat végzők segítségére. A *dolgozó*-szobában magyar történeti kézikönyvtár van berendezve s ugyanitt nyert helyet gróf Kemény József és Mike Sándor lexicalis jellegű, kézirati gyűjteménye.

A levéltár évi gyarapodása szám szerint is meghaladja az elmúlt évekéit, mintha jóakaróink csak arra vártak volna, hogy új épületünkbe költözzünk, hol gyűjteményeinket jobban és tanulságosabban tudjuk elhelyezni és kiállítani.

Újabb Czímeres leveleink: Szeben, 1621 május 21. Báthory Gábor fejedelem Zibay Gergely és felesége Nikos Ilona; Hunnobrod, 1621 deczember 2. Bethlen Gábor Hajnal István; Gyulafehérvár, 1663 junius 18. Apafi Mihály gyalui Kovács István; Segesvár, 1672 februárius 12. Apafi Mihály Balázs Péter és Kis Benedek; Bécs, 1700 julius 10. I. Lipót király borbereki Ács (alias Kis) Pál részére nemességet adományoz Basta György erdélyi főhadvezérnek Kolozsvárt, 1604 februárius 8-án alsócsernátoni Vajda István részére adott díszes kiállítású pergamenre írt primipilusi levél, mely unikum, mivel Bastának ennél több pergamen oklevele ismeretlen, csak kár, hogy függő pecsétje hiányzik.

Czéhírataink a lippai mesterembereknek *egy czéhben egyesült* 1820-iki németnyelvű czéhlevelével gyarapodott. Magyar történeti arczkép-gyűjteményünk 140 rézmetszettel és egyéb rajzzal szaporodott. A kolozsvári egykori református könyvnyomda XVII—XVIII. századi fejléc- és kezdőbetű anyagából 408 darab eredeti legnagyobb részt fametszetét, melynek egyrésze annyira ép, hogy ma is használható, külön említjük meg.

Az elmúlt évben három családi levéltárat kaptunk letétbe. Losonczy gróf *Bánffy* György v. b. t. t., m. kir. főajtonállómester 22 szekrényben beadta az iktári gróf Bethlen és a Korda-családok levéltárát; gönczruszkai gróf *Kornis* Károly a szentbenedeki kastélyában őrzött s főleg misszilis-levelekben és művelődéstörténeti fontosságú XVII. századi magyar jegyzékekben gazdag levéltárát. Czegei gróf *Wass* Béla a gróf Wass-családnak nálunk elhelyezendő czegei levéltárához előljáróban s a maga nevében egyelőre 4 darab középkori (1330—1399. közötti) oklevelet helyezett el nálunk.

Erdélyi Pál
igazgató.

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára gyarapodása az 1909-ik évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	fűzet	drb	mű	kötet	fűzet	drb
Nyomtatvány	943	1500	—	—	1381	1856	—	—
Ósnyomtatvány	—	—	—	—	—	—	—	—
Régi Magyar Könyvtár	—	—	—	—	9	9	—	—
Folyóirat	18	894	—	—	7	303	—	—
Hírlap	—	—	—	—	1	19	—	—
Egyetemi nyomtatvány	35	237	—	—	—	—	—	—
Disszertáció	1300	—	1302	—	—	—	—	—
Értesítő	—	—	—	200	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány	53	—	—	53	123	—	—	154
Térkép	8	—	—	8	7	—	—	14
Kézirat	—	—	—	—	70	80	—	—
Szinlap	—	—	—	—	—	—	—	5
Proklamáció	—	—	—	—	—	—	—	17
Egylevel	—	—	—	—	—	—	—	39
Gyászjelentés	—	—	—	—	—	—	—	1662
Oklevél	—	—	—	—	—	—	—	790
Facsimile	—	—	—	—	—	—	—	701
	2357	2394	1539	261	1598	2267	—	2562
					2357	2394	1539	261
					3955	4661	1539	3823

azaz 3955 mű, 10023 darab.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása a források szerint az 1909-ik évben.

A) A nyomtatványi osztályban :

	Nyomtatvány		Ósnyomtatvány 1525-ig		R. M. K.		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtat- vány		Térkép		Színlap	Proklamáció	Egylevel	Gyász- jelentés
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	drb	mű	drb				
Vétel útján	335	471	—	—	1	1	1	115	—	9	7	7	—	—	—	—	1	—
Ajándéku	870	1150	—	—	6	6	3	51	1	10	93	116	5	12	5	17	38	1313
Cserében	62	95	—	—	2	2	2	115	—	—	7	7	2	2	—	—	—	—
Köteles példa	114	140	—	—	—	—	—	1	22	—	16	24	—	—	—	—	—	349
	1381	1856	—	—	9	9	7	303	1	19	123	154	7	14	5	17	39	1662

B) A kéziratári osztályban :

	XVII. század		XVIII. század		XIX. század		XX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel útján ---	1	1	5	5	34	41	—	—
Ajándékkal ---	—	—	4	6	15	16	3	3
Cserében ---	—	—	1	1	—	—	—	—
Letétül ---	—	—	—	—	7	7	—	—
	1	1	10	12	56	64	3	3

C) Levéltári osztályban :

	Oklevél							Czimeres levél	Czéhírat	Oklevél-másolat	Pecset	Arczkép és viselet	Tájkép	Könyvczimlap másolat	Fényképlemez
	XIV. század	XV. század	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	Limbuss (1541-től)								
Vétel útján --	—	—	13	69	171	482	10	3	—	—	68	—	—	22	408
Ajándékkal ---	—	—	1	10	129	66	—	1	1	1	48	140	15	—	—
Cserében ---	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Letétül ---	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	3	1	14	79	300	548	18	5	1	1	116	140	15	22	408

D) Összefoglaló kimutatás :

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere				Köteles példa		Összesen	
	mű	drb	mű	drb	mű	drb			mű	drb	mű	drb	mű	drb
Nyomtatványok							a) az Orvos- term.-tud. szak- osztálytól ---		28	132				
							b) a Bölcs., ny.- és tört.-tud. szakosztálytól		17	51				
							c) alkalmi ---		30	38				
	344	604	978	2718	—	—			75	221	131	535	1528	4078
Kéziratok	40	47	22	25	7	7			1	1	—	—	70	80
Oklevelek	—	1246	—	42	—	5			—	8	—	—	—	1671

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyomtatvány	R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Szűniap	Proklamáció	Egyleteles	Gyász-jelentés	Folyóírat	Hírlap	Térkép
	mű	kötet		mű	kötet	mű	darab	darab	darab	darab	darab	darab	darab	darab
Szegedy Maszák Hugó ---	2	2												
Dr. Szilágyi Albert ---	1	1												
Özv. Szombathelyi G.-né	141	272												
Téglás Gábor ---														
Úrmössy Lajos ---	1	1												
Dr. Vajda Gyula ---						1	1							
Varjú János ---	1	1				4	4	4		2	538			
Vonház István ---	1	1												
Vörös Sándor ---														
Gr. Zichy István ---														1 1
Ismeretlen ---	1	1												
Összesen ---	870	1150	—	—	6	6	93	116	5	17	38	1313	3	51

azaz 978 mű, 2718 darab.

B) A kézirattári osztályban:

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Dr. Csengeri János, Kolozsvár	2	2
Dr. Erdélyi Pál, Kolozsvár	1	1
László Gyula, Kóhalom	3	5
Lugosy István, Kolozsvár	8	8
Dr. Persián Kálmán, Kolozsvár	1	1
Szabó Ferencz	6	7
Vörös Sándor, Magyaróvár	1	1
Összesen:	22	25

C) A levéltári osztályban:

Az ajándékozó neve	Oklevél	Czímeres levél	Czéhírat	Oklevél- másolat	Pecset	Arczkép	Tájkép
Br. Bánffy Ferencz, Kolozsvár	1	—	—	—	—	—	—
Bethlen-kollegium, Nagyenyed	—	—	—	—	—	—	4
Br. Bornemissza Károly, Kolozsvár	1	—	—	—	—	—	—
Cserny Antal, Kolozsvár	—	—	—	—	—	2	—
Gaál Lajos, Kolozsvár	1	—	—	—	—	—	—
Gál Ferencz, Kolozsvár	14	—	—	—	—	—	—
Grünbaum József, Kolozsvár	11	—	—	—	—	—	—
Dr. Hermann Antal, Budapest	1	—	—	—	—	—	—
Kaliáni Ádám, Magyarborzás	—	—	—	—	—	135	11
Kasztner József, Kolozsvár	3	—	—	—	—	—	—
Keczeli László (farnosi), Dés	—	1	—	—	—	—	—
Kenessey Albertné, Kolozsvár	2	—	—	—	—	—	—
Gróf Kornis Károly, Szent- benedek	—	—	—	—	7	—	—
Kovács Ferencz, Kisborosnyó	3	—	—	—	—	—	—
Dr. Richter Aladár, Kolozsvár	—	—	—	—	—	2	—
Sándor Imre, Kolozsvár	1	—	—	—	24	—	—
K. Sebestyén József, Kolozsvár	26	—	—	—	6	1	—
Seszták János, Kolozsvár	127	—	—	—	2	—	—
Sipos Kamilló, Kolozsvár	3	—	—	—	—	—	—
Székely Klára	1	—	—	—	—	—	—
Ürmössy Lajos, Kolozsvár	1	—	—	—	—	—	—
Ürmössy Vidor, Kolozsvár	—	—	1	—	—	—	—
Dr. Vajda Gyula, Kolozsvár	2	—	—	—	2	—	—
Dr. Veress Endre, Kolozsvár	—	—	—	1	7	—	—
Névtelen	8	—	—	—	—	—	—
Összesen:	206	1	1	1	48	140	15

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1909-ik évben beérkezett cserepéldák.

A) *Az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről:*

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Budapesti kir. orvos-egyesület --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Erdélyi Kárpát-Egyesület --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Magyar királyi földtani intézet --- --- --- --- ---	1	1	—	2
Magyar Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Magyar Ornithologiai Központ --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Magyarországi Kárpát-Egylet --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Ógyallai observatorium --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Siebenbürg. Verein f. Naturwiss., Nagyszeben ---	—	—	—	1
Természettudományi Társulat --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Bába-Kalauz szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Naturwissenschaftlicher Verein f. Schwaben u. Neu- burg, Augsburg --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft, Basel --- --- --- ---	—	—	—	1
Srpska Kraljevska Akademija, Beograd --- --- --- ---	1	1	—	—
Bergen Museum --- --- --- --- ---	—	2	—	2
Naturforschende Gesellschaft, Bern --- --- --- ---	—	—	—	1
Naturhist. Verein der preussischen Rheinlande u. Westfalen, Bonn --- --- --- --- ---	—	—	—	4
Niederrheinische Gesellschaft f. Natur- u. Heilkunde, Bonn --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles ---	—	—	—	1
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique, Bruxelles --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft Graubündens, Chur	—	—	—	1
Royal Dublin Society --- --- --- --- ---	11	11	—	1
Phys.-med. Societät in Erlangen --- --- --- ---	1	1	—	2
Società Entomologica Italiana, Firenze --- --- --- ---	—	—	—	1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M. --- --- --- ---	1	1	—	1
Société de physique et d'histoire nat. de Genève	—	—	—	1
Oberhessische Gesellschaft f. Natur- u. Heilkunde, Giessen --- --- --- --- ---	—	—	—	3
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen ---	—	—	—	2
Naturwiss. Verein f. Steiermark, Graz --- --- --- ---	—	—	—	1
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz --- --- --- ---	—	—	—	1
Société Hollandaise des sciences à Harlem --- ---	—	—	—	1
Societas pro fauna et flora fennica, Helsingfors ---	1	2	—	5

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Naturforscher- Gesellschaft bei der Universität Jurjeff	—	1	—
Verein f. Naturkunde zu Kassel	—	—	—	1
Phys.-oek Gesellschaft zu Königsberg	—	—	—	2
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci w Krakowie	—	1	—	2
Société Vaudoise des sciences naturelles, Lausanne	—	—	—	1
Museum Francisco-Carolinum, Linz	—	—	—	1
Towarzystwo dla popierania nauki polskiej, Lwow	—	—	1	1
Institut grand-ducal de Luxembourg	—	—	—	1
Gesellschaft z. Beförderung d. ges. Naturwissen- schaften, Marburg	—	—	—	1
Verein der Freunde der Naturgeschichte in Meck- lenburg	—	—	—	1
Société Impériale des Naturalistes, Moscou	—	—	—	1
Aerztlicher Verein, München	—	—	—	1
Nassauischer Verein f. Naturkunde	—	—	—	1
Offenbacher Verein f. Naturkunde	—	—	—	1
Società Toscana di Scienze Nat. resid. in Pisa	—	—	—	2
Deutsch. naturwiss.-med. Verein f. Böhmen „Lotos“ in Prag	—	—	—	1
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	—	—	—	1
Stavanger Museum	—	—	—	1
St. Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft	—	—	—	1
Kongl. Svenska Vetenskaps Akad., Stockholm	1	1	—	4
K. k. Naturhist. Hofmuseum, Wien	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Zürich	—	—	—	2
Royal Society of Canada	—	—	—	1
Cincinnati Museum Association	3	15	—	—
Michigan Academy of Science, Ann Arbor	—	1	—	—
Academy of Natural Sciences, Philadelphia	—	1	—	1
Museu Paulista. São Paulo	—	—	—	1
Smithsonian Institution	7	12	—	6
Összesen	27	53	1	79

B) A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről:

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Földrajzi Társaság --- --- --- --- ---				1
„ Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---				2
„ Néprajzi Társaság --- --- --- --- ---				1
„ Numizmatikai Társaság --- --- --- --- ---				1
„ Protestáns Irodalmi Társaság --- --- --- --- ---				1
„ Történelmi Társulat --- --- --- --- ---				1
Szent István Társulat --- --- --- --- ---				1
Bács-Bodrogmegyei Tört. Társulat, Zombor --- --- --- --- ---				1
Biharmegyei és nagyváradai rég. és tört. egyeslet --- --- --- --- ---		1		
Báró Bruckenthal-Múzeum --- --- --- --- ---	1	1		
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület, Nyitra --- --- --- --- ---				1
Pécs-baranyamegyei múzeum-egyesület --- --- --- --- ---				3
Társadalmi Múzeum --- --- --- --- ---			1	1
Verein f. siebenbürg. Landeskunde, Nagyszében --- --- --- --- ---				1
Budapesti Szemle szerk. --- --- --- --- ---				1
Genealogiai Füzetek szerk. --- --- --- --- ---				1
Irodalomtörténeti Közlemények szerk. --- --- --- --- ---				1
Keleti Szemle szerk. --- --- --- --- ---				1
Keresztény Magvető szerk. --- --- --- --- ---				1
Magyar Katonai Közlöny szerk. --- --- --- --- ---				1
Magyar Nyelv szerk. --- --- --- --- ---				1
Magyar Nyelvőr szerk. --- --- --- --- ---				1
Magyar-Zsidó Szemle szerk. --- --- --- --- ---				1
Múzeumi és Könyvtári Értesítő szerk. --- --- --- --- ---				1
Erdélyi Múzeum szerk. útján --- --- --- --- ---	5	5		
Schlesische Gesellschaft f. vaterländ. Kultur, Breslau --- --- --- --- ---				1
Royal Society of London --- --- --- --- ---	3	3		1
K. B. Akad. der Wissenschaften zu München --- --- --- --- ---	2	2		1
Westfälischer Provinzialverein f. Wissenschaft u. Kunst, Münster --- --- --- --- ---				2
Kungl. Witterhets-, Historie- och Antikvitets-Akad. Stockholm --- --- --- --- ---				1
K. Akademie der Wissenschaften, Wien --- --- --- --- ---	1	2		
Smithsonian Institution --- --- --- --- ---	4	4		2
Összesen --- --- --- --- ---	16	18	1	33

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1909. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

		Bevétel		Kiadás	
		kor.	fill.	kor.	fill.
1	Rendes javadalom --- --- ---	3120	—	—	—
2	Rendkívüli bevételek --- --- ---	2	80	—	—
3	Allami segély --- --- ---	6500	—	—	—
4	Készpénz 1908-ról --- --- ---	327	47	—	—
5	Gyűjtemények gyarapításáért ---	—	—	3306	64
6	Könyvkötő munkákért --- --- ---	—	—	4448	40
7	Szállításért és úti számlákért ---	—	—	646	59
8	Rendkívüli munkákért --- --- ---	—	—	65	34
8	Az 1907. évi kölcsön törlesztéseért és kamataiért --- ---	—	—	842	—
10	Vegyes kiadások --- --- ---	—	—	1524	03
	Túlkiadás --- ---	882	73	—	—
		10833	—	10833	—

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1909-ik évben.

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	mű	darab	mű	darab
Januárus	A könyvtár zárva volt.			
Februárus 8-tól	117	156	3528	4289
Márczius	183	388	4076	5202
Április	104	154	2004	2288
Május	103	176	2248	2736
Junius 16-ig	69	104	750	925
Julius	A könyvtár zárva volt.			
Augusztus				
Szeptember	106	205	3478	4336
Október	313	584	6118	8287
November	238	491	5902	7305
Deczember	245	607	6032	7505
Összesen	1478	2865	34146	42873